

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Scientific

علمی

بازتایپ توسط: لاله - هوادار سازمان انقلابی افغانستان

۱۵ سپتمبر ۲۰۱۱

ایده آلیسم

ایده آلیسم یکی از دو جریان عمده فلسفی است که با جریان مقابل خود، یعنی ماتریالیسم، همواره در طول تاریخ در مخاصمه قرار داشته است. این جریان در پاسخ به سوال مرکزی رابطه میان اندیشه و هستی، میان روح و ماده، میان ذهنی و عینی، روح یا ذهن را مقدم بر ماده دانسته و بر آنست که روح ماده را تعیین و مشروط می کند. بنابراین ایده آلیسم یک سیستم ایدئولوژیکی ضد ماتریالیسم است که وجود عینی و واقعی ماده را نفی می نماید، شناخت یا ذهن یا روح را منشأ همه چیز های موجود در جهان می داند و ماده را به عنوان محصول شناخت یا ذهن یا روح تصور می کند. ایده آلیسم در زمینه تئوری پیچیده شناخت از یک زاویه متافیزیکی می نگرد و این امر را که براتیک پایه و شرط شناخت است، نفی می کند.

مفهوم ایده آلیسم شامل کلیه جهان بینی های فلسفی، سیستم ها و جریاناتی است که از تقدم روح یا ذهن حرکت می کنند، آن را تعیین کننده می دانند و ماده و مجموع واقعیت عینی را یک پدیده ثانوی می دانند. جریانات، سیستم ها و جهان بینی های مختلف ایده آلیستی، علی رغم تفاوت های ظاهری به دو جریان عمده تقسیم می شوند: ایده آلیسم عینی و ایده آلیسم ذهنی.

ایده آلیسم عینی شعور را از پایه تاریخی - اجتماعی آن جدا می سازد، آنرا یک وجود مستقل "عینی" تلقی می کند و آن را خالق و منشأ جهان مادی می خواند. ایده آلیسم ذهنی شعور ذهنی انسان را مطلق می کند، به حواس به طور یک جانبه نقش ممتاز می دهد، جهان را محصول ذهن انسان می داند، وجود دنیای خارجی مستقل از ذهن را انکار می کند و معتقد است که تنها حواس چیز های واقعی هستند و بقیه اشیاء فقط در حواس وجود دارند.

ایده آلیسم عینی بر پایه سیستم فلسفی افلاطون بنا گردید. مهمترین تظاهر آن در عصر جدید بورژوائی قبل از هر چیز در فلسفه لایب نیش و هگل بروز می کند. از جمله فلسفه های معاصر بورژوائی که عمده دارای خصلت ایده آلیسم عینی می باشند، عبارتند از نئو هگلیسم، نئو تومیسم و... پایه مشترک این جریانات مختلف اینست که در احکام فلسفی آنها دنیای خارجی به عنوان یک روح یا اندیشه مرموز و مجهولی که در نقطه ای از جهان وجود دارد و یا به عبارت دیگر به مثابه یک مفروض مصنوعی ماوراء طبیعت به صورت ایده مطلق یا خرد و... تصور می شود.

ایده آلیسم عینی به طور یک جانبه برای ایده ها و افکار نقش ممتازی قائل است و ایده را مستقل از وجود خارجی و از ماده و خلق آن می پندارد. بدین ترتیب افکار به نحوی عینیت می یابند که در نتیجه آن واقعیت عینی به طور مسخ شده و یا معکوس انعکاس می یابد.

ایده آلیسم ذهنی به مثابه یک جریان در آغاز قرن ۱۸ میلادی توسط دو فیلسوف انگلیسی برکلی (۱۷۵۳ - ۱۸۶۴) و هیوم تکامل داده شد. از فلسفه های معاصر بورژوائی که دارای خصلت ایده آلیسم ذهنی هستند باید از قبل از هر چیز از پوزی تی ویسم یا نئو پوزی تی ویسم، فلسفه حیات، پراگماتیسم و آگزیستانسیالیسم نام برد.

پایه مشترک این جریانات و مکاتب گوناگون ایده آلیسم ذهنی این است که اشیاء و پدیده های واقعیت عینی را محصول شعور ذهنی می داند، غالباً مرحله حسی شناخت و به ویژه حواس را به نحوی مطلق می کند که اشیاء و پدیده های جهان مادی را ترکیبات حواس و دارای شعور (مضمون شعور) می خوانند.

اساس تیوری شناخت ایده آلیسم ذهنی، مطلق کردن و مستقل قلمداد نمودن عناصر شناخت مرحله حسی شناخت و به عبارت دیگر مطلق کردن و مستقل قلمداد نمودن حواس و ذهن به طور کلی است.

مبنای اجتماعی ایده آلیسم و نحوه بر خورد آن به مناسبات اجتماعی جوامع طبقاتی و به تقسیم کار اجتماعی، به ویژه در جدا کردن کار فکری و کار یدی یعنی تقسیم کاری که در جریان تکامل جوامع طبقاتی به طور مداوم تعمیق می یابد، مشخص می شود. با این کار، ایده آلیسم به طبقات استثمارگر جامعه که انحصار علوم و فنون را در دست خود قبضه کرده اند و به سر پوش گذاشتن بر روی تضاد های اجتماعی به زیان امر رهائی پرولتاریا یاری می رساند.

فلسفه ایده آلیستی همواره بیانگر منافع طبقات ستمگر جامعه و ابزاری در خدمت آنها بوده است. ایده آلیسم پیوسته با مذهب در پیوند نزدیک و فشرده بوده است. لنین می گوید: "ایده آلیسم هیچ چیز نیست مگر یک شکل ظریف و تنظیم شده فیده ایسم".^۱

ایده آلیسم همچنین پایه تیوریک مشی های ارتجاعی، اپورتونیستی، رویونیستی و بورژوائی است و دشمن معنوی ماتریالیسم دیالکتیک محسوب می شود.

****

بر گرفته از کتاب مبانی و مفاهیم مارکسیسم

^۱ - لنین: "ماتریالیسم و امپریوکریتیسیسم... (فیده ایسم یا فیدنیسم مکتبی است که درک حقایق اولیه را به الهام منوط می کند).